

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ ต่อสิ่งมีชีวิตในโลก และที่สำคัญคือมนุษย์ต้องอาศัยน้ำ มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สำหรับการอุปโภคบริโภค การเกษตร การอุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่นๆ น้ำเป็นทรัพยากรที่ใช้ได้อย่างไม่มีวันหมด สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้อย่างตลอดเวลา แต่ปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นใหม่นี้ มักไม่สอดคล้องกับเวลาที่มนุษย์ต้องการจากปริมาณน้ำจืดที่มีอยู่ เมื่อเทียบกับความต้องการใช้น้ำของมนุษย์ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อการขาดแคลนน้ำได้ หากไม่มีการจัดการควบคุมการใช้น้ำที่ดี

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลก และเป็นทรัพยากรที่สามารถจะทดแทนได้โดยธรรมชาติ ทำให้เชื่อกันว่า น้ำจะไม่มีวันหมดไปจากโลกของเรา แต่ในความเป็นจริง น้ำเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถจัดหาเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะเวลาที่มีความต้องการหรือจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ เพราะปริมาณน้ำ จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และสภาวะทางธรรมชาติ เช่นความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ต้นน้ำลำธาร และความสมดุลของธรรมชาติ (วรณูช อุษณกร, 2555, หน้า 56) น้ำยังเป็นวัตถุดิบที่สำคัญ ต่อการสังเคราะห์แสง การงอกของเมล็ด ตลอดจนการดูดซึมสารอาหาร และการลำเลียงสารอาหารไปยังส่วนต่างๆของต้นพืชอีกด้วย โดยพบว่า ในพืชบกจะมีน้ำเป็นส่วนประกอบร้อยละ 60-90 ในพืชน้ำจะมีปริมาณน้ำ เป็นส่วนประกอบอยู่ถึงร้อยละ 90-95 น้ำเกิดขึ้นมาเมื่อใดไม่ทราบช่วงเวลาที่แน่ชัดที่ ” ถือกำเนิดขึ้นในโลก แต่นักวิทยาศาสตร์ สันนิษฐานว่า น้ำกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับโลก เมื่อประมาณสี่พันห้าร้อยล้านปี เชื่อว่าดาวเคราะห์ทั้งหลาย รวมทั้งโลกเกิดขึ้นมาพร้อมกับดวงอาทิตย์ แต่มีขนาดเล็กกว่า โดยในช่วงที่โลกเกิดขึ้นใหม่ๆ น้ำปรากฏอยู่ในรูปของไอน้ำ เนื่องจากโลกยังคงร้อนจัดอยู่ ต่อมาเมื่อโลกค่อยๆเย็นตัวลง ไอน้ำจึงกลั่นตัวกลายเป็นฝนและตกลงสู่พื้นโลก และไหลลงขังในพื้นที่ต่ำทั่วโลก จึงกลายเป็นมหาสมุทร รวมทั้งสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก ที่เกิดขึ้นในมหาสมุทร น้ำช่วยให้สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ได้ ถ้าขาดน้ำสิ่งมีชีวิต ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ (มงคล แวนไชสง,รัตนาวรรณธนา นุรักษ์ และ สมปอง แวนไชสง, 2549, หน้า 1)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เป็นเรื่องใกล้ตัว เนื่องจากน้ำ สามารถพบได้ ทุกหนทุกแห่งและ ยังเป็นปัจจัยที่จำเป็นที่สุดอันดับหนึ่ง ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงกระนั้น การจัดหา น้ำที่มีคุณภาพและปริมาณตรงกับความต้องการ ในเวลาที่เหมาะสม กลับทำได้ไม่ถนัด ทั้งนี้เนื่องจากมีแหล่งน้ำที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางธรรมชาติ ซึ่งมีความไม่แน่นอน คาดการณ์ยาก นอกจากนี้ความ

ต้องการน้ำ ยังแปรเปลี่ยนไปตามปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ แม้ว่าใน โลกนี้จะมีปริมาณน้ำทั้งหมด เป็นจำนวน 2 ใน 3 ของพื้นที่โลก แต่ปริมาณน้ำส่วนมาก จะเป็นน้ำเค็มอยู่ในทะเลมหาสมุทรและ ทะเลสาบ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 97.3 เหลือเป็นน้ำจืด ใน โลกนี้เพียงร้อยละ 2.67 ซึ่งปริมาณน้ำจืดนี้ ยังเป็นน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นน้ำแข็ง อยู่ในแถบขั้วโลกและเป็นน้ำที่อยู่ ใต้ดิน ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ปริมาณน้ำจืดที่มีอยู่ในโลก มีน้ำบาดาลเป็นจำนวนร้อยละ 22.93 แบ่งเป็นน้ำที่อยู่ลึกระหว่าง 800-4,000 เมตรอันเป็นระดับที่ไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้ ถึง ร้อยละ 12.78 น้ำที่อยู่ลึกไม่เกิน 800 เมตร สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้ร้อยละ 10.15 หรือเท่ากับปริมาณ น้ำ 3,740 พันล้านลูกบาศก์เมตร (วรนุช อุณกร, 2555, หน้า 56) จากปริมาณน้ำทั้งหมด จะเป็นน้ำ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เช่น อุปโภคบริโภค การเกษตร และอุตสาหกรรม เพียงร้อยละ 0.007 อยู่ในแม่น้ำลำคลอง เขื่อนเก็บกักน้ำ และทะเลสาบ จากการสำรวจและคาดการณ์ โดยนักวิทยาศาสตร์ ชี้นำ จากทั่วทุกมุมโลก ทำให้ทราบว่าปริมาณสำรองน้ำจืดที่ มนุษย์สามารถนำมา ใช้ได้มีจำนวน ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ประชากร โลกได้เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว จนกลายเป็น 6 : 1 พันล้านคน ในปัจจุบันคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 50 เป็น 9.3 พันล้านคนภายในพ.ศ.2593 ทำให้ ความต้องการใช้น้ำ และปริมาณน้ำที่มีอยู่จริง อยู่ในภาวะล่อแหลม (วรนุช อุณกร, 2555, หน้า 57) การเพิ่มขึ้นของประชากรดังกล่าว ทำให้ต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อจัดหา น้ำมาให้ประชากรใช้ ทำให้หลายๆประเทศ ต่างก็เร่งจัดสร้างเขื่อน เพื่อกักเก็บน้ำซึ่งธนาคารโลกได้ให้การสนับสนุนใน การก่อสร้าง มากกว่า 100 ประเทศ แต่ในปัจจุบันการสร้างเขื่อนได้ลดจำนวนลง เนื่องจากมีกระแส กดดัน จากกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งในระยะหลายสิบปีที่ผ่านมา มีการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นเป็น 6 เท่า การใช้น้ำจืดทั่วโลกคิดเป็นร้อยละ 54 ของปริมาณน้ำจืดที่มีในแต่ละปี โดย 2 ใน 3 ของปริมาณ น้ำที่ใช้เป็นการใช้เพื่อการเกษตร โดยเฉพาะประเทศที่ยากจนทั่วโลก ส่วนใหญ่จะใช้น้ำเพื่อการ ชลประทาน หรือเพาะปลูก เป็นจำนวนร้อยละ 90 ของน้ำทั้งหมด ซึ่งครึ่งหนึ่งของปริมาณน้ำที่ใช้นี้ สูญเสียไป โดยเปล่าประโยชน์ หรือยังมีประสิทธิภาพ ในการชลประทานที่ต่ำ (วรนุช อุณกร, 2555, หน้า 58)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 ได้ให้การรับรองทางกฎหมาย แก่สิทธิในการมี ส่วนร่วม ของประชาชนในท้องถิ่น ในระดับที่ไม่เคยมีรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน นอกจากรัฐธรรมนูญ แล้ว กฎหมายหลายฉบับที่จัดทำขึ้นมา ในช่วงกึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ก็ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มว่า สังคมไทยกำลังพัฒนา ไปสู่การเปิดโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกระบวนการตัดสินใจของ รัฐมากขึ้น เพราะรัฐไม่ประสบผลสำเร็จ ในการจัดการทรัพยากร อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2544, หน้า 367) นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2550 ได้กำหนด สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเรื่องการรับฟังความคิดเห็น เกี่ยวกับโครงการของภาครัฐไว้ ในมาตรา มาตรา 56 และ 57 และในส่วนที่ 12 หมวดสิทธิชุมชน มาตรา 67 ก่อให้เกิดความตื่นตัว และความตระหนักในศักยภาพของประชาชน ในการมีส่วนร่วมมากขึ้น ตามลำดับ โดยเฉพาะใน

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่สิบประเทศที่สามารถผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของประเทศได้เพียงพอ และเป็นผู้ส่งออกสินค้าภาคเกษตรที่สำคัญจากการขยายตัวของประชากร และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ปริมาณน้ำฝนและน้ำท่ายังคงที่ ทำให้ประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำค่อนข้างมาก เช่น ปัญหาภัยแล้ง อุทกภัยน้ำเสีย และการแก่งแย่งน้ำในบางพื้นที่ ปัญหาเหล่านี้ หากไม่มีแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ ก็จะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการน้ำ ที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับมาใช้ในการแก้ปัญหา

การจัดตั้งองค์กรจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทย ถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติซึ่งออกโดยสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานสูงสุดในประเทศ ในการจัดการทรัพยากรน้ำหน่วยงานดังกล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (Office of the National Water Resource Committee, ONWRC) มีหน้าที่รับผิดชอบประสานงาน กำหนดนโยบาย และกฎหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงติดตามผลการดำเนินงาน ขององค์กรจัดการทรัพยากรน้ำ ในลุ่มน้ำโดยองค์กรจัดการน้ำ ในระดับลุ่มน้ำ ตั้งขึ้นมาเพื่อกระจายการจัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำ จากส่วนกลาง ในขณะที่ความต้องการ การพัฒนาและปรับปรุงของหลายฝ่าย จะอยู่ในวิสัยทัศน์ ด้านน้ำแห่งชาติ แต่ก็ยังคงมีช่องว่าง ในการจัดการอยู่ ร่างกฎหมายเรื่องน้ำ จะเกี่ยวข้องกับการเรียกร้อง จัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำ และกระบวนการในการแก้ปัญหา แต่ก็ไม่สามารถตอบสนองได้ ทั้งในเรื่ององค์กรลุ่มน้ำ และการแก้ปัญหาหน่วยงานที่แท้จริง ที่รับผิดชอบ ในการแก้ปัญหากฎหมาย ที่มีอยู่ที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนใหญ่จะล่าสมัย และตั้งอยู่บนสถานการณ์ ที่ไม่เกิดขึ้นอีกแล้ว ดังตัวอย่าง กฎหมายมาตราที่ 1304 ของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ระบุว่า ทางน้ำเป็นของสาธารณะ และรัฐไม่สามารถกีดกันผู้หนึ่งผู้ใด ในการนำน้ำไปใช้งาน ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ ได้กำหนดขอบเขตการนำน้ำไปใช้งาน บนพื้นฐานของการความต้องการน้ำ อย่างสมเหตุสมผล ของผู้ใช้น้ำแต่ละราย พระราชบัญญัติชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ได้กล่าวถึงคลองชลประทาน ซึ่งกำหนดขอบเขตของค่าธรรมเนียมชลประทานไว้ที่ 5 บาทต่อไร่ต่อปี ถึงแม้จะมีอัตราที่ต่ำ แต่ค่าธรรมเนียมนี้ก็ยังไม่ได้มีการจัดเก็บในลุ่มน้ำ สิ่งนี้ก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากการจัดการชลประทาน จะขึ้นอยู่กับเงินทุนจากรัฐบาล (วิระพล แต่สมบัติ และคณะ, 2540, หน้า 3-4) นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำ ที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เนื่องจากร้อยละ 90-95 ของน้ำโสโครก ในประเทศที่กำลังพัฒนา และร้อยละ 70 ของกากของเสีย จากอุตสาหกรรมถูกทิ้งลงแหล่งน้ำ โดยไม่มีการบำบัดเสียก่อน ซึ่งเป็นการก่อกมลพิษให้แก่แหล่งน้ำใช้เป็นอย่างมาก ปัจจุบันทั่วโลกมีผู้ขาดแคลนน้ำสะอาด เพื่อการบริโภคถึง 1,400 ล้านคนและเป็นโลกที่เกี่ยวข้องกับน้ำ จำนวน 3,500 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 2,300 ล้านคน ในปี พ.ศ.2568 (วรณูช อุษณกร, 2555, หน้า 58)

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 512,870 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 320 ล้านไร่ ได้รับน้ำจากฝนที่ตกตามภาคต่างๆ รวมทั้งประเทศ ปีละประมาณ 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตร น้ำในจำนวนนี้ส่วนมากจะสูญหายไปกับอากาศ และการรั่วซึมลงไปในดินถึงร้อยละ 75 ของปริมาณน้ำ ที่ได้รับจากฝนทั้งประเทศ หรือประมาณ 600,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยเฉลี่ยส่วนที่เหลือจากการสูญเสียดังกล่าว จะไหลลงสู่แม่น้ำลำธารต่างๆ แม้พฤติกรรมทางธรรมชาติของน้ำ ที่หมุนเวียนอยู่จะทำให้รู้ว่าน้ำ จะไม่มีวันหมด แต่พฤติกรรมเกี่ยวกับน้ำของประเทศไทย ในปัจจุบันมีแนวโน้มลดลงทุกปี อย่างน่าตกใจ เช่นปริมาณของฝนที่ลดลง หรือปริมาณน้ำในแม่น้ำ ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับการขาดแคลนน้ำ อย่างน่ากลัวในระยะต่อไป (วรนุช อุณกร, 2555, หน้า 62)

สภาวะการขาดแคลนน้ำ มีแนวโน้มจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งของทุกปี ซึ่งกรมชลประทานจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ชลประทาน ที่ปัจจุบันสามารถทำนาได้ประมาณปีละ 15 ล้านไร่ และพื้นที่นาปรังได้ประมาณปีละ 5 ล้านไร่ ให้เพิ่มพื้นที่ทำนาได้มากขึ้นให้ใกล้เคียงกับพื้นที่ชลประทานที่มีอยู่ 22.8 ล้านไร่ (กรมชลประทาน, 2545, หน้า 178) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในปัจจุบัน มีสาเหตุสำคัญมาจาก 1) ป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารถูกทำลาย 2) ในฤดูฝน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือไม่ตกกระจายอย่างสม่ำเสมอหรือทิ้งช่วงเป็นเวลานาน 3) พื้นผิวโลกในปัจจุบัน มีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น ประมาณปีละ 1 องศาเซลเซียส ซึ่งทำให้ฝนตกน้อยกว่าปีก่อน ๆ มาก 4) การขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ 5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอัตราการเพิ่มของประชากร ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นตลอดเวลา 6) แหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึงในปัจจุบัน มีสภาพตื้นเขิน และ ถูกบุกรุก 7) การใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดระบบ และอุปกรณ์การส่งน้ำที่ประหยัดทันสมัย และขาดความรู้ ในการใช้น้ำอย่างถูกต้อง 8) การเกิดมลพิษทางน้ำ เนื่องจากมีการระบาย น้ำเสียลงแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยไม่มีการบำบัดเสียก่อน (วรนุช อุณกร, 2555, หน้า 65) ทิศทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ในปัจจุบัน จึงมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทาน ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว แทนการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อขยายพื้นที่ชลประทานเป็นหลัก โดยการปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาเชิงปริมาณ (Quantitative Oriented) ไปเป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพ (Qualitative Oriented) ด้วย “ยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Approach)” เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการชลประทานด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) เพื่อเพิ่มคุณค่าของน้ำชลประทาน โดยมีขบวนการที่สำคัญที่สุด คือการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำชลประทานอย่างจริงจัง” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ในการบริหารจัดการน้ำชลประทานยุคใหม่ เพื่อรับมือกับสถานการณ์วิกฤติ การขาดแคลนน้ำ ในอนาคต (กรมชลประทาน, 2548, หน้า 17-19)

กรมชลประทาน ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่รับผิดชอบในการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย ได้ก่อสร้างโครงการชลประทาน ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรทั่วประเทศ โดยมีนโยบายเพื่อให้มีน้ำเพียงพอ และกระจายไปยังพื้นที่เพาะปลูกอย่างทั่วถึง และเพื่อให้มีน้ำใช้อย่าง

เพียงพอ ทั้งในภาคอุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภค ซึ่งการลงทุนก่อสร้างดังกล่าว ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก แต่การสนับสนุนกิจกรรม การบริหารงาน ด้านส่งน้ำและบำรุงรักษา ของโครงการฯ มีน้อย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปรากฏว่า ผลการตอบสนอง ของโครงการชลประทาน อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ การกระจายน้ำยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร การเพาะปลูกพืช มีผลผลิตต่ำกว่าเป้าหมาย เกษตรกรยังไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้พบว่า ระบบและอาคารชลประทาน ที่สร้างขึ้นนั้นเสื่อมสภาพ ชำรุดเสียหาย เนื่องจากขาดการดูแล บำรุงรักษา ที่เหมาะสม การสนับสนุนด้านงบประมาณ มีจำกัด เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความชำนาญ และไม่พอเพียง ในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งขาดความร่วมมือ จากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ทำให้เกิดความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายดั่งนั้น เพื่อหาแนวทาง ในการประสานความเข้าใจ ระหว่างเจ้าหน้าที่ชลประทานกับเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กรมชลประทาน จึงได้ดำเนินการ จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานโดยองค์กร หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ได้จัดตั้งขึ้น มีบทบาทคือ เป็นศูนย์กลางของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ในการประสานงาน ระหว่างผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองท้องถิ่น กรมชลประทาน และส่วนราชการอื่นๆ ดำเนินการ เพื่อให้กลุ่มผู้ใช้น้ำปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรผู้ใช้น้ำ ดำเนินการควบคุม การส่งน้ำในคูส่งน้ำ เพื่อให้มีการแบ่งปันน้ำ แก่ผู้ใช้น้ำด้วยความเป็นธรรม ดำเนินการเพื่อให้กลุ่มผู้ใช้น้ำ ดูแลบำรุงรักษา คูส่งน้ำและอาคารชลประทานประกอบ และดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกร (กรมชลประทาน, 2548, หน้า 27) โครงสร้างขององค์กรผู้ใช้น้ำ จะประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มสมาชิกผู้ใช้น้ำ และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ภายในคูส่งน้ำเดียวกัน อาจมีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มตามความจำเป็น ลักษณะของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานต่างๆ หลายแห่งทั่วประเทศ มีการดำเนินการที่อ่อนแอยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร การเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจ และความสามัคคีระหว่างตัวสมาชิกผู้ใช้น้ำ กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร สภาพการใช้น้ำชลประทาน ไม่เต็มศักยภาพ ขาดการวางแผนและเกิดข้อขัดแย้งกัน ระหว่างสมาชิกด้านการใช้น้ำ และการบำรุงรักษา ในระดับแปลงนา เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ขาดการประสานงาน และความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ กรมชลประทานจึงต้องปรับบทบาทให้เป็นไปตามทิศทาง และนโยบายข้างต้น เพื่อให้การบริหารจัดการงานส่งน้ำ และบำรุงรักษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการนำหลักการบริหารจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (participatory irrigation management: PIM) ซึ่งหมายถึง การบริหารจัดการชลประทานที่เกษตรกร โดยองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน ชุมชน มีส่วนร่วมกับกรมชลประทาน ในการบริหารจัดการงานชลประทานมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพ (ประหยัด) และประสิทธิผล (เกษตรกรได้รับน้ำตรงเวลา และในจำนวนที่ต้องการหรือมีความพอใจต่อบริการที่ได้รับ) ตลอดจนเกษตรกรและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามา

ดูแลระบบส่งน้ำและออกค่าใช้จ่ายในการเนินการตลอดจนให้เกษตรกรรับการถ่ายโอนงานส่งน้ำและบำรุงรักษาไปบริหารจัดการเอง (กรมชลประทาน, 2552, หน้า 2-5)

ลุ่มน้ำเพชรบุรีมีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 6,260.17 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี และบางส่วนของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งมีต้นกำเนิดที่เทือกเขาตะนาวศรี ทางด้านตะวันตกของลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศพม่า พื้นที่จะค่อยๆ ลาดเทลงมาทางทิศตะวันออก และมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวเขาเตี้ยๆ ที่ทำให้เกิดที่ราบระหว่างภูเขา ด้านตะวันตกของลุ่มน้ำจะเป็นเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสาขาหลายสายสำคัญของลุ่มน้ำเพชรบุรี ถัดเข้ามาทางตอนกลางของลุ่มน้ำจะมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มแม่น้ำ ซึ่งแม่น้ำเพชรบุรีจะไหลผ่านอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจานและเขื่อนเพชร ส่วนพื้นที่ตอนล่างทางด้านตะวันออกของลุ่มน้ำจะเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล มีลำน้ำสายสั้นๆ กระจายอยู่ทั่วไป นำน้ำสาขาที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางกลอย ห้วยแม่กระโดน ห้วยแม่ประจันต์ ห้วยผาก ซึ่งอาจแบ่งลุ่มน้ำเพชรบุรีออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1. ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำเพชรบุรีตอนบน ครอบคลุมเขตการปกครอง 34 ตำบล 7 อำเภอ ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอปราณบุรี อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่ประจันต์ ครอบคลุมเขตการปกครอง 24 ตำบล 6 อำเภอ ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย อำเภอท่ายาง อำเภอแก่งกระจาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

3. ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำเพชรบุรีตอนล่าง ครอบคลุมเขตการปกครอง 92 ตำบล 10 อำเภอ ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อำเภอเมือง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอเมือง อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย อำเภอท่ายาง อำเภอแก่งกระจาน อำเภอบ้านลาด อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพประกอบที่ 1 สภาพลุ่มน้ำเพชรบุรี

ที่มา : กรมชลประทาน (2553, หน้า 1-3)

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี สำนักชลประทานที่ 14 กรมชลประทาน มีหน้าที่รับผิดชอบ วางแผน ควบคุมตรวจสอบ และดำเนินการส่งน้ำและบำรุงรักษาในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านแหลม อำเภอชะอำ อำเภอเขาชัย้อย อำเภอแก่งกระจาน อำเภอหนองหญ้าปล้อง ในจังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีนโยบายพัฒนา ลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี เริ่มทำการสำรวจเบื้องต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 - 2465 จนถึง พ.ศ. 2479 จึงเริ่มสำรวจรายละเอียด ระดับน้ำใต้ดิน สำรวจน้ำหาเกณฑ์ต่าง ๆ สำรวจพื้นที่เขตโครงการทุ่งฝั่งตะวันตก ของลุ่มน้ำเพชรบุรีเก็บรายละเอียดดังกล่าวจนถึง ปี พ.ศ. 2483 และเริ่มก่อสร้าง โครงการทุ่งตะวันตก ออกปี พ.ศ. 2485 เนื่องจากเกิดภาวะสงคราม ทำให้การก่อสร้างหยุดชะงัก เริ่มก่อสร้างต่อในส่วนที่ยังไม่แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2493 จนเสร็จในปี พ.ศ. 2497 ส่วนโครงการทุ่งตะวันตก เริ่มก่อสร้างปี พ.ศ. 2493 เสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2508 สามารถส่งน้ำช่วย พื้นที่ฝั่งตะวันออก 140,000 ไร่ และฝั่งตะวันตก 74,000 ไร่ กรมชลประทานวางแผนสำรวจ และวางแผนสร้างเขื่อนแก่งกระจาน ในปี พ.ศ. 2501 ซึ่งเป็นแผนระยะที่ 2 ของการพัฒนา ลุ่มน้ำเพชรบุรี โดยเริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2504 ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2509 ส่วนระบบส่งน้ำดำเนินการต่อจนถึงปี พ.ศ. 2516 สามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานจากเดิม 214,000 ไร่ เป็น 336,000 ไร่ นอกจากนี้กรมชลประทานยังมีแผนงานที่จะพัฒนาก่อสร้างเขื่อนใหญ่อีก 2 แห่ง ซึ่งเป็นแผนใน

โครงการฯ ระยะที่ 3 และระยะที่ 4 ของการพัฒนาลุ่มน้ำเพชรบุรี คือ ที่ลำห้วยแม่ประจันต์ และห้วยผาก ซึ่งทั้ง 2 โครงการทั้งนี้อยู่ในขั้นตอนสำรวจหาข้อมูล

ภาพประกอบที่ 2 แผนที่ตั้งโครงการแหล่งเก็บกักน้ำ จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : สำนักชลประทานที่ 14 กรมชลประทาน, (ออนไลน์ , 2014)

จังหวัดเพชรบุรี ประสบกับภาวะภัยแล้งอยู่เสมอ ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม ของทุกปีเนื่องจากสภาพภูมิอากาศร้อน ทำให้เกิดความแห้งแล้งขึ้นทั่วไปประกอบกับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ลดน้อยลง แต่ในพื้นที่ที่มีความต้องการน้ำเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการเกษตรอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการรักษาสมดุลทางนิเวศวิทยา ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำขึ้น ในทุกอำเภอของจังหวัด การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร นอกจากปัญหาภัยแล้งแล้ว ในเขตจังหวัดเพชรบุรี ยังมีการเกิดน้ำท่วมของลุ่มน้ำหลักแม่น้ำเพชรบุรี ส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณท้ายเขื่อนเพชรลงไปบริเวณอำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม อำเภอเขาชัย้อย และบริเวณพื้นที่ราบริมแม่น้ำสายหลักตอนบนของเขื่อนเพชรในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน และอำเภอชะอำ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของราษฎร เนื่องจากทำให้พื้นที่การเกษตรและผลผลิตการเกษตรลดน้อยลง นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลระดับหมู่บ้านของศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ข้อมูล กชช.2 ค) ปี พ.ศ. 2552 ในส่วนที่ 1 โครงสร้างพื้นฐาน ด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ในเขตลุ่มน้ำเพชรบุรี พบว่า

1. ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม มีจำนวนหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 0.9 ที่ยังมีปัญหาการขาดแคลนมาก จำนวน 15 หมู่บ้านหรือร้อยละ 2.2 ที่มีปัญหาการขาดแคลนในระดับปานกลาง
2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ มีจำนวน 11 หมู่บ้านหรือร้อยละ 1.6 ที่ยังมีปัญหาการขาดแคลนมาก และมีจำนวน 16 หมู่บ้านหรือร้อยละ 2.3 ที่มีปัญหาการขาดแคลนในระดับปานกลาง
3. ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร มีจำนวนหมู่บ้าน 48 หมู่บ้านหรือร้อยละ 7.0 ที่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในระดับมาก และมีจำนวนหมู่บ้าน 150 หมู่บ้านหรือร้อยละ 22.0 ที่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในระดับปานกลาง

จากข้อมูลดังกล่าว แม้จะเห็นว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำด้านการอุปโภคบริโภคในเขตลุ่มน้ำเพชรบุรียังอยู่ในระดับน้อย แต่สำหรับในด้านการเกษตรยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำในระดับปานกลางถึงสูงมาก ถึงร้อยละ 29.0 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น ปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการรुकล้าของน้ำเค็ม ปัญหาการบุกรุก ป่าต้นน้ำและป่าชายเลน ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความสนใจแก้ไขปัญหา ซึ่งจากการวิเคราะห์ของกรมชลประทาน ได้สรุปสถานการณ์บริหารจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำเพชรบุรีไว้ดังนี้ (กรมชลประทาน, 2553, หน้า 7-2)

1. คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำ และคณะทำงานในระดับต่างๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำที่เพียงพอ และขาดประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณ ในการบริหารจัดการน้ำ และจัดอบรมให้ความรู้แก่คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำและคณะทำงาน
2. การถ่ายโอนงานที่ก่อสร้างแล้วเสร็จ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ พบว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาแก่องค์กร ที่รับการถ่ายโอนในการจัดหางบประมาณ มาทำการซ่อมแซมบำรุงรักษา แต่ไม่มีรายรับเข้าท้องถิ่น นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แทบทุกแห่งยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานด้วย
3. สถานภาพขององค์กรผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในสภาพอ่อนแอ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำในรูปของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานที่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือมีฐานะเป็นนิติบุคคล เช่น สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ หรือองค์กรผู้ใช้น้ำครัวเรือน อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ซึ่งมีสถานภาพโครงสร้างทางการบริหารจัดการ และการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน

นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการน้ำในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ผู้วิจัยสรุปปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรีสรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและแผนหลักการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ แต่ละสมัยไม่มีความชัดเจน และไม่ครอบคลุมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน ขาดความต่อเนื่องการจัดทำนโยบาย และแผนด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ จำกัดอยู่ในวงแคบไม่มีการดำเนินการ แบบองค์รวมและพิจารณาในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน

2. องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลายหน่วยงานขาดเอกภาพ และการบริหารจัดการร่วมกัน แบบบูรณาการ ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการให้เป็นเอกสารและมีกรอบแผนที่ชัดเจน

3. คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำ และคณะทำงานในระดับต่างๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำที่เพียงพอ และขาดประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

4. ผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ยังขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด ขาดวินัยของผู้ใช้น้ำอย่างถูกต้อง รวมทั้งไม่รู้จักอนุรักษ์น้ำที่ถูกวิธีด้วย เป็นสาเหตุสำคัญด้านหนึ่งซึ่งทำให้น้ำไม่พอใช้

5. ผู้ใช้น้ำโดยเฉพาะเกษตรกรขาดความรู้ ทั้งในเรื่องการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การลดมลพิษ การจัดการของเสีย ฯลฯ

6. ขาดการจัดระเบียบ และการกำหนดเขตการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ (Zoning) ที่ชัดเจนเพื่อกำหนดกรอบการเจริญเติบโต ที่เหมาะสม ทั้งพื้นที่อยู่อาศัยพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่อนุรักษ์ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจร ปัญหามลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. ขาดการวางแผนและการพัฒนาพื้นที่อย่างบูรณาการ การพัฒนาที่ผ่านมาขาดการบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนารวมทั้งกลุ่มจังหวัดในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้การพัฒนาโดยองค์รวม ขาดความเชื่อมโยง และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

8. กระบวนการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ของหน่วยงานต่างๆ ที่ขาดองค์หลักในการกำหนด และประสานงานเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ เช่น การจัดสรรน้ำ และการจัดหา น้ำเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง การแก้ปัญหาอุทกภัย และปัญหาน้ำเสีย เป็นต้น

9. สิทธิการใช้น้ำ และแหล่งน้ำต้นทุน ของกิจกรรมต่างๆ ในลุ่มน้ำยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจน ในภาคปฏิบัติซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำรายย่อย ได้แก่ เกษตรกรและชาวบ้าน ในพื้นที่นอกเขตเทศบาล มักถูกเอารัดเอาเปรียบ จากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในเขตชุมชนเทศบาลต่างๆ รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่สามารถเข้าถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจ ในการจ่ายน้ำได้ดีกว่า ในขณะที่น้ำต้นทุนมีจำนวนจำกัด และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประปา และอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น ซึ่งจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ตามนโยบายเร่งการเจริญเติบโต ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ โดยภาคอุตสาหกรรม

จะมีน้ำหนักในการตอบสนอง นโยบายดังกล่าวของภาครัฐสูง ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำ หรือ การจัดสรรน้ำ เพื่อการเกษตร ถูกลดความสำคัญลง จากการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น

10. ขาดการรวมกลุ่มของผู้ใช้น้ำ เนื่องจากผู้ใช้น้ำ หลายพื้นที่ขาดความเข้มแข็งเกษตรกร บางพื้นที่ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร

ด้วยสภาพปัญหาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยประยุกต์แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1980) ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) โดยแนวทางการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ กับการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน ส่วนอื่นๆ ของประเทศและเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารจัดการน้ำ ในการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งในทางวิชาการและการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชลประทานต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีอยู่ในระดับใด

1.2.2 ปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.2.3 ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.2.4 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ต่อการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วม โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.3.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.3.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วมของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางสำหรับ การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมสำหรับหน่วยงานด้านชลประทานของประเทศต่อไป

1.5 สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยบนพื้นฐาน กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีอยู่ในระดับต่ำ

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี สามารถแบ่งเป็นสมมติฐานย่อยได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 2.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

สมมติฐานที่ 2.2 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี สามารถแบ่งเป็นสมมติฐานย่อยได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 3.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

สมมติฐานที่ 3.2 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุน และการยอมรับจากภายนอกส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี” ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนด ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามแบบการวิจัยดังต่อไปนี้

1.6.1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม และกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ มีจำนวนผู้ใช้น้ำรวม 65,723 ราย

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น (Multi-stage Sampling) โดยขั้นที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามชั้นภูมิกลุ่มผู้ใช้น้ำ แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างขั้นที่ 2 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน

1.6.1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรม

ชลประทาน จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษา เพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจาก ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน และ ตัวแทนจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เพชรบุรี ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการ อุปโภคบริโภคจำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ จำนวน 10 คน

1.6.2 ตัวแปรที่ศึกษา

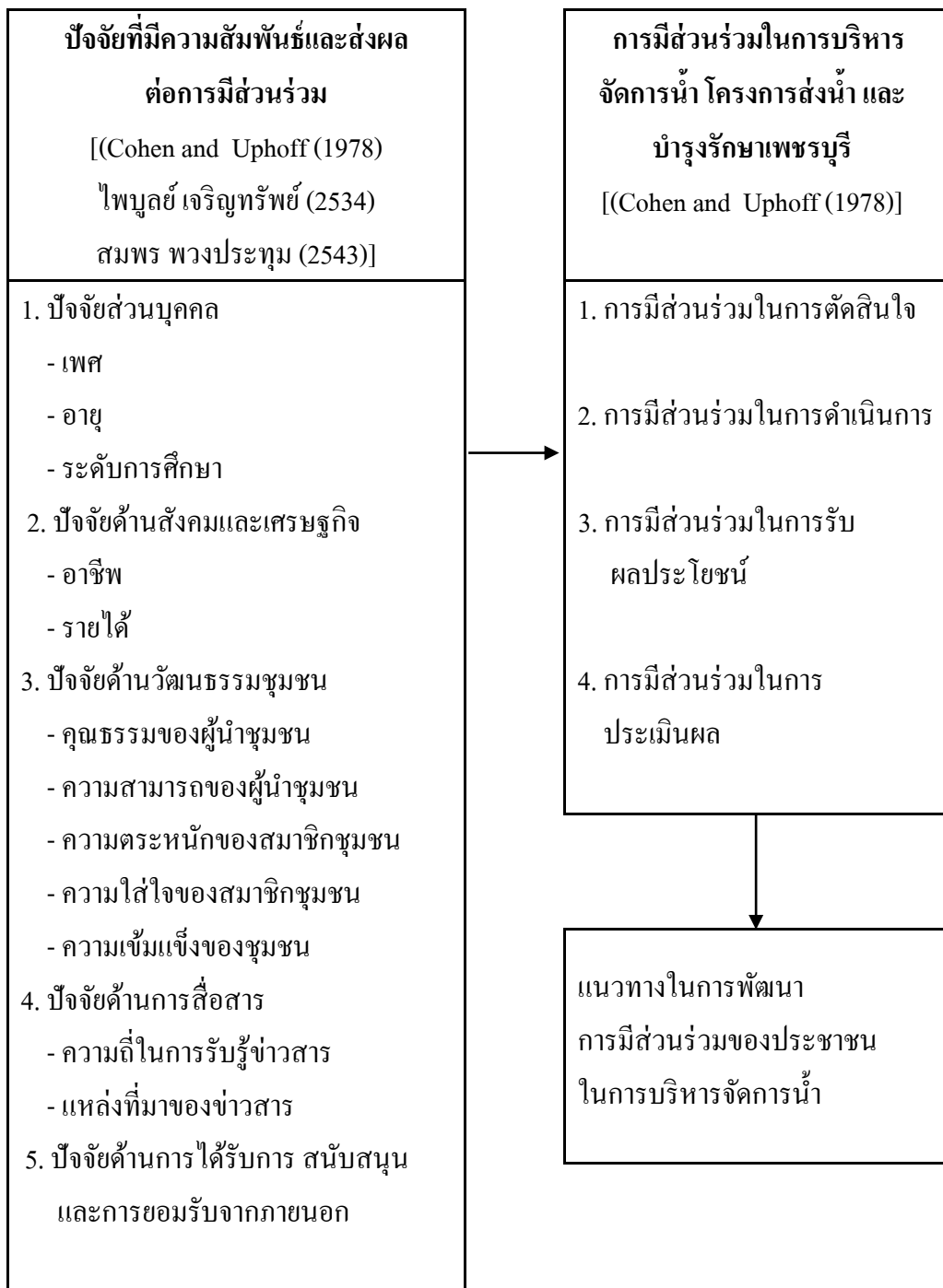
1.6.2.1 ตัวแปร ที่ใช้ในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำในเขต ชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.6.2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1978) ไพบูลย์ เจริญทรัพย์ (2534) สมพร พวงประทุม (2543) และ ดังนี้ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้าน สังคมและเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน 4) ปัจจัยด้านการสื่อสารและ 5) ปัจจัยด้านการ ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ใน การบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี 4 ด้าน ได้แก่

- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
- การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
- การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ภาพประกอบที่ 3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.6.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของระยะเวลาการวิจัยระหว่างวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2556 ถึง 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557

1.7 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. การบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน หมายถึง การกำกับดูแล การพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดหาน้ำและการส่งน้ำ การบำรุงรักษาเพื่อการกระจายน้ำไปสู่ประชาชนผู้ใช้น้ำ

2. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี หมายถึง โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ประกอบด้วย

1. งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 (ตอนเพชรบุรี)
2. งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 (ตอนเพ็รียง)
3. งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3 (ตอนบางจาก)
4. งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 4 (ตอนแก่งกระจาน)
5. งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 (ตอนกระฉับพัฒนา)

3. หน่วยงานส่วนกลาง หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล การดำเนินงานด้านชลประทานในส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทาน

4. ส่วนภูมิภาค หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล การดำเนินงานด้านชลประทานในส่วนภูมิภาค ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

5. ส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรหรือหน่วยงาน หรือกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ 1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี 2) องค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี 3) กลุ่มผู้ใช้น้ำ ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค (2) กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร (3) ผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม (4) กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์

6. เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี แบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ งานบริหารทั่วไป ฝ่ายวิศวกรรม ฝ่ายจัดสรรน้ำ และปรับปรุงระบบชลประทาน ฝ่ายช่างกล และฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา

7. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค หมายถึง ประชากรทั้งหมด ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและนอกเขตเมือง ข้อมูลของการประปาส่วนภูมิภาค พบว่า ในเขตรับผิดชอบ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

8. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร หมายถึง ประชากรที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี จากรายงานการศึกษาโครงการจัดทำแผนรวมการบริหาร

จัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรีและชายฝั่งทะเลตะวันตก (ประจวบคีรีขันธ์), กรมทรัพยากรน้ำ สิงหาคมพ.ศ. 2554 ผลการวิเคราะห์ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรในเขตชลประทานในพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรี

9. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม หมายถึง ผู้ใช้น้ำที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมในเขตรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี จากฐานข้อมูลจากทะเบียนโรงงานอุตสาหกรรมของกรมโรงงานอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 28 แห่ง

10. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ หมายถึง ประชากรที่ประกอบอาชีพการปศุสัตว์ ในเขตรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ต้องการใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ โดยแบ่งออกเป็นการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่างๆ

11. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ในการเข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

12. การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กรอบในการบูรณาการแนวคิด เทคนิค และกระบวนการการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ Cohen และUphoff (1980) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีในกระบวนการตัดสินใจ ที่เริ่มตั้งแต่การรับทราบปัญหา ระบุปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับแผนและโครงการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ การร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของ การช่วยรณรงค์ชักชวนเพื่อนบ้าน ให้ใช้น้ำอย่างประหยัด และการช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีที่ทำให้ประชาชน รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากผลผลิตที่เกิดขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้น อาจเป็นประโยชน์ทางตรง หรือประโยชน์ทางอ้อม เช่น ได้ใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานโครงการ ส่งน้ำ

และบำรุงรักษาเพชรบุรี น้ำจากชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี มีคุณภาพดีมีปริมาณเพียงพอ ระบบการส่งน้ำมีประสิทธิภาพดี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์น้ำ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีในการประเมินผลการดำเนินงาน บริหารจัดการน้ำ เช่น การมีส่วนร่วมในการสรุปวิเคราะห์ปัญหา การบริหารจัดการน้ำ มีส่วนร่วมในการประเมินผล ติดตามผล การดำเนินงานได้รับทราบรายงานผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำ และมีส่วนในการช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

13. ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา

14. ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งประกอบด้วย อาชีพ และรายได้

15. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชนที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งประกอบด้วย

1. คุณธรรมของผู้นำชุมชน หมายถึง การเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชน มีความน่าเคารพศรัทธา มีความน่าเชื่อถือ มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบ

2. ความสามารถของผู้นำชุมชน หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจ สนใจแก้ปัญหาของชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนร่วมแก้ปัญหา มีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหา รู้จักแหล่งขอความช่วยเหลือ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน

3. ความตระหนักของสมาชิกชุมชน หมายถึง มีจิตสำนึกรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น มีสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากร ตระหนักถึงผลกระทบร่วมกัน และต้องการให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี

4. ความใส่ใจของสมาชิกชุมชน หมายถึง ความสนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เข้าใจความสำคัญของกิจกรรมร่วมกันของชุมชน มีความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

5. ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนมีการร่วมกันทำกิจกรรม มีความสามัคคีร่วมกัน แสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของชุมชน มีการประชาคม เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กรรมการหมู่บ้านมีความขยันขันแข็ง สมาชิกในชุมชนรักษากฎระเบียบกติการ่วมกันอย่างเคร่งครัด

16. **ปัจจัยด้านการสื่อสาร** หมายถึง ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

17. **ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก** หมายถึง ปัจจัยการได้รับการสนับสนุน และการยอมรับจากบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรภายนอก ที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ เช่นการสนับสนุนให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารงบประมาณ การประสานงานและอุปกรณ์ที่จำเป็น

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ได้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.8.2 ได้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.8.3 ได้แนวทางการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วม ที่มีประสิทธิผลสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานส่วนอื่นๆ ของประเทศ

1.8.4 เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารจัดการน้ำในการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในทางวิชาการและการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชลประทาน